

Mirza Sarajkić, POETIKA OTPORA U DJELU MAHMUDA DERVIŠA, Univerzitet u Sarajevu – Orijentalni institut, Posebna izdanja LVI, Sarajevo, 2019, 271 str.

Studija Mirze Sarajkića, pod naslovom *Poetika otpora u djelu Mahmuda Derviša*, predstavlja originalan naučnoistraživački rad i vrijedan doprinos proučavanju moderne arapske književnosti. Preciznije govoreći, ova studija valjanom metodom i validnim rezultatima zahvaća jedan od najvažnijih korpusa moderne arapske književnosti.

Sarajkić je ovu temu iscrpno obradio – u šest poglavlja s nizom potpoglavlja koja svjedoče o veoma umješnoj, o znalacki strukturiranoj studiji. Zanimljivo je, najprije, ukazati na to da autor u svojoj studiji, s mnogo razloga, uspijeva odoljeti izazovu da palestinskoj tragediji u besprizornoj izraelskoj hegemoniji posveti najveću pažnju sa ideološkog, odnosno političkog aspekta. Takvo iskušenje nameće se istraživaču utoliko prije što je riječ o *poeziji otpora* koja bi u danome društveno-historijskom kontekstu mogla konotirati politički aspekt angažiranosti *poezije otpora*. Sarajkić jasno pokazuje da je njegov rad usredsređen na *poeziju otpora* kao *pjesništvo*, prije svega, kao umjetnost čija poetika je veoma specifična i znatno uslovljena datim okolnostima, a da politika uglavnom ostaje izvan njegova interesovanja, izvan istraživačkih zahvata njegove studije. Sarajkić odbija takvu mogućnost zbog dva osnovna razloga. Prvo, izraelsko-palestinska drama je „opće mjesto“ modernoga svijeta. Drugo, istraživački je zanimljivo utvrditi kako se pjesnička riječ u Palestini – a ta riječ je oduvijek bila dominantna u izražavanju arapskog genija – odredila prema totalnom progonu cijelog jednog naroda. Stoga je prvo poglavlje ove studije tek kratko upozorenje na izrazito represivno okruženje u kome Palestina živi najveću tragediju modernoga doba na planeti, podrazumijevajući da se o njoj zna dovoljno, jer se zbiva naočigled cijeloga svijeta već veoma dugo. No, svijet veoma malo zna – kod nas se o tome gotovo ništa ne zna – kako u tragičkom svijetu Palestine narod stvara jednu vrstu utočišta u poeziji, narod kome je oduvijek i u svim situacijama bejt bio dom. Jedva da ima išta važnije od toga da se markira i tumači poezija kao jedno od važnih sredstava otpora cionističkoj *tanatopolitici* – kako je naziva Sarajkić – te jednoj od najmodernijih armija svijeta i gotovo usavršenim sistemskim represalijama. Odnos poezije prema množtenim aspektima te bezobzirne sile jest tema koja izaziva posebnu pažnju, a kojoj se Mirza Sarajkić posvećuje nakon kratkog uvodnog poglavlja, koncentrirajući se optimalno na poetičke posebnosti *poezije otpora*.

Među brojnim poetološkim aspektima kojima autor Sarajkić zahvaća jedan od najvažnijih korpusa moderne arapske književnosti – *poeziju otpora*

Mahmuda Derviša – jest onaj koji je situira i kao postkolonijalnu književnost. Ova teorija na zadanome korpusu otvara pitanje koliko je ovdje riječ o odnosu kolonizatora i koloniziranog u uobičajenom značenju, budući da Hegemonijski Centar tretira „koloniziranog“ kao nepostojećeg. *Poezija otpora*, pak, povremeno se naziva i „uzvratnim pisanjem“, a taj termin postkolonijalne kritike može se koristiti tek uslovno. U tom smislu, Sarajkić posvećuje posebnu pažnju *poeziji otpora* kao „dekolonizirajućem poetskom pismu“. Nadalje, autor se bavi pitanjem „identitarnosti poetskoga teksta“, znajući da je to jedna od odlika postkolonijalnog književnog diskursa. U tome kontekstu, on donosi Derviševu pjesmu „Karta identiteta“ i s posebnom pažnjom je analizira u Derviševom opusu i problemu identitarnosti općenito; ova pjesma postala je svojevrsnim simbolom *poezije otpora*. Sarajkić iznosi zanimljivo zapažanje kako poetsko fokusiranje na pitanje identiteta nikada u *poeziji otpora* ne prerasta u nacionalizam; Drugi se u ovoj poeziji posmatra kao složen, a ne stereotipan entitet; on je prilika, čak i u datim okolnostima, da se otkrije čovjek, što upućuje na humanizam kojim se protkiva *poezija otpora*. U poetičkom smislu, problem Drugoga/Drugosti veoma je kompleksan u *poeziji otpora*. Sarajkić se vraća ovome pitanju u potpoglavlju „*Poezija otpora* kao kontrapunktualno iščitavanje *drugosti*“, nakon što je, u prethodnom odjeljku, razmatrao „subalteransku“ poetsku artikulaciju. Tako on dobro zapaža – upravo na kraju poglavlja o *poeziji otpora* kao postkolonijalnom diskursu – da je upitno svrstavati *poeziju otpora* u tekstove koji govore o *drugosti*: „prema označiteljskim diskursima Izraela, od politike do književnosti, za Palestine i njihovu domovinu nije ostavljen prostor niti da budu drugi, s obzirom na stavove najviših izraelskih službenih dokumenata po kojima je „svaki grumen zemlje s obje strane rijeke Jordan isključivo jevrejski.“

Ukupan značaj ovoga istraživanja i njegovih rezultata ogleda se, između ostaloga, i u tome što je *poezija otpora* pod svojevrsnim embargom u onom dijelu svijeta koji zovemo Zapadom, zbog ideološko-političkih razloga, jer ova poezija predstavlja snažan i artikuliran otpor izraelskoj hegemoniji i kulturocidu, a koje podržavaju moćne politike Zapada. Stoga – saidovski rečeno – ova književnost zaista je pod embargom.

U arapskom svijetu, koji je kulturalno i politički – pretežno i predugo – indiferentan prema palestinskom stradanju, *poezija otpora* je uglavnom potisnuta na marginu, iako u toj tradiciji u cjelini predstavlja njenu izuzetno važnu poetičku inovaciju. Stoga je sudbina *poezije otpora* da se posvuda i stalno odupire raznim vrstama pritisaka i ignoriranja: „u savremenom svijetu nema dramatičnijeg sukoba ideo-politike i poezije“.

Koliko mi je poznato, u arapskom svijetu – i u svijetu općenito – palestinskoj *poeziji otpora* pristupa se s pozicija historije književnosti i s pozicija raznih regionalnih i/ili političkih partikularizama, te s pozicija davno prevla-

danog pozitivizma. Studija Mirze Sarajkića, međutim, zahvaća ovaj korpus pjesništva sa stanovišta poetologije, a upravo takav pristup – inače vrlo deficitaran u proučavanju arapske književnosti – daje posebno vrijedne rezultate do kojih ne uspijeva doći historija književnosti. U tome je sadržana najveća vrijednost ove studije, utoliko više što se njen autor pokazao kompetentnim za odabrani pristup i što je, istovremeno, dobar poznavalac moderne arapske poezije općenito.

S obzirom na društveno-historijski i idejno-politički kontekst u kome nastaje palestinska *poezija otpora*, postojala je mogućnost da Sarajkić kontaminira svoj tekst politikom i ideologijom, ali je on uspješno izbjegao takve rizike, usredsređujući se na poetičke aspekte ovoga jedinstvenog korpusa u povijesti arapske književnosti. Tako je ostvarena uspješna saradnja korpusa i njegove naučno-istraživačke obrade – ni jedno ni drugo nisu podlegli ideološkim deformacijama ili političkoj propagandi. Derviševa poezija je eminentno književni tekst, a ova studija je njegova validna naučna obrada.

O djelu Mahmuda Derviša napisana je obimna literatura. Međutim, Sarajkićev metodološki pristup (poetološki) ovoj oblasti je originalan i donio je naročite rezultate; tako se predstavlja kao novum u cijeloj toj literaturi, te bi bilo izvrsno kada bi se ova studija pojavila na engleskom ili na arapskom jeziku.

Esad Duraković